

Een sprong in het koude water

DE TRADITIE OM GEESTEN weg te jagen door veel lawaai te maken bestaat al duizenden jaren. Honderden jaren geleden werden er al speciale koeken gebakken om de jaarwisseling te vieren: olieballen. Maar er zijn ook tradities die nog helemaal niet zo oud zijn.

Op 1 januari 1960 daagde zwemmer Ok van Batenburg zijn vrienden uit om samen de zee in te duiken. Vier van Oks vrienden zagen wel iets in het plan. Bibberend van de kou trokken de vijf jongens op het strand van Zandvoort hun zwembroeken aan, renden de zee in, spetterden elkaar nat, duwden elkaar onder, kwamen proestend weer boven en renden zo snel ze konden weer terug om zich af te drogen. De moeder van Ok deelde kommen warme erwtensoep uit.

Wat vijf stoere jongens één keer in hun leven doen, is nog geen traditie. Maar het bleef niet bij één keer. Een jaar later volgden tientallen stoere jongens, meisjes, mannen en vrouwen het voorbeeld van Ok. Op nieuwjaarsdag, klokslag twaalf uur, namen ze een frisse duik bij Zandvoort, Scheveningen of zomaar ergens aan zee, in een meer of een rivier. En nu? Nu duiken alleen al bij Scheveningen tien-duizend mensen het ijskoude water in. Ze dragen allemaal oranje mutsen die door een slimme soep-

fabrikant worden uitgedeeld. Die soepfabriek heeft ook het uitdelen van erwtensoep van Oks moeder overgenomen. In nog geen vijftig jaar zijn die frisse duik, die oranje muts en die warme soep samen uitgegroeid tot een echte Hollandse traditie. Het water kan niet koud genoeg zijn en de soep niet heet genoeg. En de muts niet oranje genoeg. Zo'n feest kan echt alleen in Nederland worden gevierd.

Maar wat doe je als je ouders hebben besloten een aantal jaren in een warm land te gaan wonen? Isabelle en Pelle weten daar alles van. Omdat hun ouders werk vonden in het Afrikaanse land Ghana, zitten ze samen op de Nederlandse school in Accra. Juf Miriam doet er alles aan om, ondanks de tropische hitte, toch de Nederlandse feesten te vieren. De kinderen in haar groep praten daar graag met elkaar over.

‘Weten jullie nog dat Sinterklaas kwam?’ vraagt Isabelle.

‘Volgens mij was het een hulpsinterklaas,’ zegt Pelle. ‘Hij zweette zo erg dat zijn baard losliet.’

‘En we moesten kerst vieren zonder kerstboom,’ zegt Isabelle. ‘In heel Ghana was geen kerstboom te koop. Toen heeft juf Miriam een palmboompje in de klas gezet. Hè, juf?’

‘Weten jullie wat ik wel eens zou willen meemaken?’ zegt Pelle. ‘Een echte nieuwjaarsduik.’
‘Dat kan natuurlijk nooit,’ zegt Isabelle. ‘Het water is hier veel te warm. We hebben geen oranje mutsen en al helemaal geen erwtensoep. Toch, juf?’
‘Nee, dat is zo,’ zegt de juf. ‘Sinterklaas en kerst kunnen we best vieren in de tropen, maar in koud water springen? Nee, dat zal hier niet lukken.’
Maar juf Miriam zou juf Miriam niet zijn als ze niet stiekem aan een oplossing werkte. Ze sprak met vaders en moeders. Ze belde met Nederland. En ze vond het adres van een ijsfabriek in Accra. In de kerstvakantie kregen alle kinderen een uitnodiging waarop stond: *Kom allemaal naar ons*

nieuwjaarsfeest. Neem je zwemkleren, een handdoek en je ouders mee.

Op een snikhete middag in januari stonden Isabelle, Pelle en alle andere kinderen van de Nederlandse school in de tuin van de Nederlandse ambassadeur in Ghana. Juf Miriam deelde oranje mutsen uit.

‘Jullie moeten nog even geduld hebben,’ zei ze met een geheimzinnig lachje.

Even later reed een vrachtwagentje het tuinpad op. ‘Heeft iemand hier ijs besteld?’ vroeg de chauffeur.

‘Ja, wij,’ antwoordde juf Miriam.

‘Waar wilt u het hebben?’

‘In het zwembad,’ zei juf Miriam. ‘De kinderen komen u helpen met uitladen.’

En daar liepen ze, de kinderen van de Nederlandse school: in een lange rij van de vrachtwagen naar het zwembad. Met ijskoude blokken ijs in hun handen. Toen de laadbak van de vrachtwagen leeg was, lag het zwembad vol.

‘De nieuwjaarsduik kan beginnen,’ zei juf Miriam.

‘Doe je muts maar op en neem een duik in het koude water. Aan de andere kant van het bad wachten jullie ouders je op met de beloning: een kom warme erwtensoep.’

Onder luid gejuich gingen de eerste kinderen het water in. Een beetje eng was het wel om tussen al die dobberende ijsschotsen door naar de overkant te zwemmen. En koud! Precies zo koud als het hoorde bij een echte nieuwjaarsduik. Bibberend kropen Isabelle en Pelle aan de andere kant van het bad de kant op.

‘Mmm, lekker,’ zei Isabelle. ‘Erwtensoep.’

Pelle knikte. ‘Zullen we nog een keer? Ik heb het nog nooit zo lekker koud gehad.’

6 januari * Driekoningen

Het verhaal van een verhaal

LANG GELEDEN WAREN ER vier leerlingen van Jezus die over het leven van hun leermeester een verhaal schreven. Hun namen waren: Matteüs, Marcus, Lucas en Johannes. Hun vier verhalen werden de belangrijkste verhalen in de Bijbel. Eigenlijk vertelden ze alle vier hetzelfde verhaal, namelijk over de timmerman Jozef en zijn zwangere vrouw Maria die op reis gingen naar de stad Bethlehem. Maar omdat alle herbergen vol waren, moesten Jozef en Maria genoeg nemen met een oude stal om in te slapen.

Lucas schreef: 'En Maria bracht een zoon ter wereld, haar eerstgeborene. Ze wikkelde hem in een doek en legde hem in een voederbak. Niet ver daarvandaan brachten herders de nacht door in het veld. Opeens stond er een engel bij hen en ze werden omgeven door een stralend licht.'

Matteüs schreef: 'Toen Jezus was geboren in Bethlehem, kwamen er wijzen uit het oosten in Jeruzalem aan. Ze volgden het licht van een ster. Die ster bleef staan stralen boven de plek waar het kind was geboren. De wijzen gingen naar binnen en vonden het kind met zijn moeder Maria. Ze boden het kind geschenken aan: goud, wierook en mirre.' De Bijbel werd een beroemd boek. Het werd overgeschreven door monniken en bestudeerd door

geleerden. En het verhaal van de vier leerlingen begon te groeien.

In het jaar 200 schreef de geleerde Origenes: 'Ik heb de Bijbel nog eens goed gelezen en ik denk dat die wijzen uit het oosten met z'n drieën waren, want ze hebben drie geschenken aangeboden.'

Vanaf die dag was het verhaal een verhaal over drie wijzen.

Kerkvader Tertullianus was het daarmee eens. Hij schreef: 'Die drie wijzen waren vast koningen, want goud wordt meestal door koningen aan koningen gegeven. En Jezus was toch ook een soort koning.'

Vanaf die dag was het verhaal een verhaal over drie koningen.

Vijfhonderd jaar later was er een monnik die erg hield van de verhalen over Jezus. Vooral het verhaal over de wijzen uit het oosten vond hij prachtig.

Maar, zo vroeg hij zich af, waarom hadden de drie koningen geen namen? Ze zouden bijvoorbeeld Caspar, Melchior en Balthasar kunnen heten. Dat maakte het verhaal wat persoonlijker.

Vanaf die dag hadden de drie koningen namen.

Het duurde nog eens vijfhonderd jaar tot een bisschop zich afvroeg: die drie koningen kwamen wel uit het oosten, maar waarom zouden ze niet elk uit een ander land gekomen kunnen zijn? De een

bijvoorbeeld uit Europa, de ander uit Azië en de derde uit Afrika?

Vanaf die dag hadden de drie koningen niet alleen een naam, maar ook een eigen werelddeel.

In diezelfde tijd gebeurde er nog iets bijzonders. Keizer Barbarossa veroverde de stad Milaan. Als buit nam hij grote schatten mee. Hij roofde goud, schilderijen en marmeren beelden mee. Tussen alle schatten bevond zich ook een houten kist met botten. Het waren de skeletten van de drie koningen.

Eenmaal terug in Duitsland gaf hij de kist cadeau aan een bisschop in Keulen. De bisschop liet de beroemde botten aan iedereen zien. Na een poosje

kwamen er zo veel mensen op de bezienswaardigheid af dat de bisschop er een speciale kerk voor liet bouwen: de Dom van Keulen. Ook Nederlanders gingen op bedevaart om te bidden voor de schrijn waarin de resten van de koningen werden bewaard. Zo raakte het verhaal over de drie koningen ook in Nederland bekend. Maar echt vierden deden de Nederlanders de komst van de koningen niet. De Nederlanders vierden in januari al iets anders: de joelfeesten. Die waren nog overgebleven uit de tijd van de Germanen. De mensen verdreven het donker met grote vuren. En er werd stevig gedronken. Daarnaast gingen in die eerste week van januari veel kinderen langs de deuren om te bedelen.

De kerkleiders vonden dat aan dit gejoel en gebedel nodig een eind moest komen. Was een feest met drie koningen niet veel geschikter voor kinderen? Zo kreeg Driekoningen een plekje op de kalender. Drie verklede koningen werden feestelijk ontvangen in de kerk. Er werden liederen geschreven. Er werden toneelstukjes opgevoerd op pleinen in dorpen en steden. Omdat daarbij karren en wagens als podium werden gebruikt, kregen ze de naam wagenspelen.

Maar het lukte niet om de kinderen die langs de deuren wilden gaan tegen te houden. Ze verkleedden zich als Caspar, Melchior en Balthasar. Ze staken hun lantaarns aan en zongen uit volle borst:

*Ik kom voor u iets zingen
't is driekoningenfeest
'k Kom een vrolijk liedje zingen
op driekoningenfeest
Feest van lichtjes, lampionnen
driekoningenfeest
het is begonnen
'k Zing mijn lied en ik bel aan
daarna zal ik verdergaan*

*Drie koningen, drie koningen.
Geef mij een nieuwe hoed
want mijn oude die is versleten
en mijn moeder die mag het niet weten
en mijn vader is niet thuis.
Piep, zei de muis al in het voorhuis.*

In Brabant en Limburg gaan veel kinderen nog altijd naar de driekoningenoptocht kijken. Het is

een optocht met herders en schapen. Soms ook met een os en een ezel. Maar natuurlijk altijd met drie koningen. Twee van hen rijden op paarden. De derde zit op een kameel.

Het begon ooit met een verhaal over wijzen en hun drie geschenken. De wijzen werden koningen. De koningen kregen namen. Ze kwamen uit drie verschillende werelddelen. Hun botten gingen op reis en werden een bezienswaardigheid.

Zo groeide één enkele zin in de Bijbel uit tot een wereldberoemd verhaal.

Schaatsenrijden in een dorp

HET IS VIERHONDERD JAAR geleden. Aan de rand van de stad Kampen kijkt een man naar de lucht. Voor gewone mensen is die lucht grijs. Maar niet voor Hendrick Avercamp. Hij ziet een zweem geel, een veeg roze en hier en daar een toefje blauw. Dat komt doordat de zon haar best doet om door de grijze wolken heen te dringen. In gedachten mengt Hendrick de verf op zijn palet: geel, oranje, roze, blauw. Als zoon van een apotheker weet hij wat hij nodig heeft: gele oker, kobalt, loodwit, karmijnzuur.

De jonge schilder houdt zijn handen als een kom voor zijn mond en blaast er warme lucht in. Dan laat hij zijn ogen over de ijsvlakte voor hem glijden. Overall zijn mensen aan het schaatsen. Rijke mensen en arme mensen door elkaar. Het ijs is van iedereen. En hoe koud het ook is, iedereen heeft plezier. Nou ja, iedereen? Een rondzwierend paar struikelt over elkaars benen. De man probeert zijn vrouw overeind te houden, maar ze maakt een flinke schuiver en valt voorover op haar dikke buik. Onder haar omhoog waaierende rokken komen een paar roze billen tevoorschijn.

Hendrick ziet hoe de geschrokken vrouw haar mond wijd openspert. Ze gilt het uit. Maar dat kan Hendrick niet horen. Hij hoort niets van het gekras

van de schaatsen op het ijs, niets van het gelach, niets van het getrappel van de paardenhoeven en ook niets van de schreeuw van de vrouw. Hendrick is doof. Al vanaf zijn geboorte hoort hij niets. Praten kan hij niet. Hij weet wat hem mankeert, hij is doofstom. Hij weet ook hoe de mensen hem noemen: de Stomme van Kampen. Niet dat Hendrick dat ooit zelf heeft gehoord, maar zijn moeder heeft het voor hem opgeschreven.

Lezen en schrijven heeft Hendrick van zijn moeder geleerd. Maar eigenlijk hield hij meer van tekenen. Hendricks vader heeft hem leren schaatsen. En hij heeft nog iets van zijn vader geleerd wat hem goed van pas komt: het maken van verf. In de apotheek van zijn vader was altijd van alles te vinden waarmee hij kleurstoffen kon mengen.

Voor Hendricks ogen lijkt alles tegelijk te gebeuren. Een groepje mannen schaatst in grote vaart voorbij. Links, rechts, links, rechts... glijden hun schaatsen in de maat over het ijs. In een huis met een rieten dak gaat de bovendeur open en verschijnt een echt-paar in beeld. De moeder heeft een baby op de arm. De twee ouders zien er bezorgd uit. De vader kijkt zoekend rond. Hendrick begrijpt meteen wat er is gebeurd: ze missen een kind. De grote broer of zus

van de baby is natuurlijk stiekem het ijs op gegaan. Voor het eerst alleen. Het begint langzaam donker te worden. Het kind had al lang thuis moeten zijn. Hendrick speurt de omgeving af. Dat kind daar, is dat misschien de zoon of dochter van de ongeruste ouders? Met de handen in de zij staat het te kijken naar vier kolvende mannen. Met de lange, gekromde stokken slaan de spelers een kolfbal over het ijs. Een magere hond rent achter het balletje aan en verdwijnt ermee tussen een groepje mensen dat aan de kant staat toe te kijken, net als Hendrick zelf. Die mensen op de oever zien er bijzonder uit. Het lijken wel prinsen en prinsessen! Het valt Hendrick op dat er meer mensen zijn die naar het deftige gezelschap staren. Sommigen van hen wijzen. Ze praten er opgewonden bij. Wat ze roepen, kan Hendrick helaas niet horen. Anders had hij geweten dat de deftige dame de dochter is van prins Willem van Oranje. Haar naam is Emilia en ze is getrouwd met een Portugese prins. Vandaar de wonderlijke kleren die ze aanheeft. Plotseling moet Hendrick weer aan het kind denken, de zoon of dochter die al lang thuis had moeten zijn. Met zijn ogen gaat hij weer op zoek. Op de andere oever komt een man aanrennen met een ladder. Vanwaar die haast? Dan ziet Hendrick het: er liggen mensen in een wak te spartelen. Een dappere man ligt al op zijn buik op het ijs. Hij probeert een vrouw

uit het wak te trekken. Maar het ijs is op die plek te zwak om hem te dragen. Gelukkig komt de man met de ladder op tijd om de vier mensen uit het wak te redden.

Hendrick haalt opgelucht adem. Het loopt allemaal goed af. Toch is hij nog steeds bezorgd, want het verdwenen kind heeft hij nog altijd niet gevonden. Waar is die ondeugd gebleven? Of wacht, staat daar niet een jongen te schaterlachen? Het joch kijkt naar een kapotte roeiboort die rechtop is gezet. Door een brede spleet zijn de billen te zien van een man die in het kakbootje zit te poepen op de kakdoos.

Met wilde gebaren probeert Hendrick de aandacht van de jongen te trekken. Als dat niet helpt, loopt hij naar het kind toe en duwt het voor zich uit in de richting van het huis met het rieten dak.

Op dat moment komt net de vader van de jongen het huis uit. Op zijn klompen stapt hij het ijs op. De jongen krijgt een tik op zijn achterwerk. Hendrick krijgt een hand. De vader zegt iets tegen hem, maar hij kan natuurlijk niet horen wat. Ook niet dat de moeder van de jongen tegen haar man zegt: 'De Stomme van Kampen hoort dan wel niets, maar hij ziet gelukkig alles.'

Thuis maakt Hendrick een groot schilderij van alles wat hij die dag heeft gezien. Hij noemt het: *Schaatsenrijden in een dorp*.